

OBVEZNI PRIMJERAK REPUBLIKE HRVATSKE: ZAKONODAVNI OKVIR

LEGAL DEPOSIT OF REPUBLIC OF CROATIA: LEGISLATIVE FRAMEWORK

Vesna Golubović

Nacionalna i sveučilišna knjižnica Zagreb
vgolubovic@nsk.hr

UDK / UDC 021.84(497.5):006.3
Pregledni rad / Review paper
Primljeno / Received: 28. 8. 2020.
Prihvaćeno / Accepted: 7. 10. 2020.

Sažetak

Cilj. Cilj je rada opisati instituciju i sustav obveznog primjerka u Republici Hrvatskoj kroz zakonodavni okvir nacionalnog zakonodavstva i međunarodnih smjernica.

Metodologija. Aktualni model sustava obveznog primjerka Republike Hrvatske reguliran je zakonskim i podzakonskim aktima – *Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti i Pravilnikom o obveznom primjerku*. Model se uspoređuje s međunarodnim smjericama za reguliranje modela obveznog primjerka u nacionalnim zakonodavstvima (UNESCO, IFLA).

Rezultati. Rezultati usporedbe modela obveznog primjerka kroz zakonske i podzakonske akte pokazuju usklađenost hrvatskog nacionalnog zakonodavstva s međunarodnim smjericama.

Društveni značaj. Zakonske odredbe o prikupljanju, pohrani i zaštiti obveznog primjerka omogućuju organizaciju i strukturu sustava koji doprinosi očuvanju nacionalnog i kulturnog identiteta i globalnu vidljivost.

Originalnost/vrijednost. Opisan je razvoj institucije i sustava obveznog primjerka Republike Hrvatske kroz povijest sa svrhom stvaranja nacionalne zbirke knjižnične

građe te njezine pohrane i zaštite radi osiguravanja trajne dostupnosti nacionalne pisane (objavljene) kulturne baštine.

Cljučne riječi: nacionalno zakonodavstvo, međunarodne smjernice, model obveznog primjerka, obvezni primjerak Republike Hrvatske, zakonodavni okvir

Abstract

Purpose: The goal of the paper is to describe the concept and the system of legal deposit in the Republic of Croatia by presenting the national legislative framework and international guidelines.

Methodology: The current model of the system of legal deposit in the Republic of Croatia is regulated by legal and decree-level acts: *Law on Libraries and Library Activity* and *Legal Deposit Regulations*. This model is compared to the international guidelines (UNESCO, IFLA) pertaining to legal deposit in national legislations.

Finding or Results: The results of the comparison of the legal and decree-level acts pertaining to legal deposit demonstrate the level of harmonisation of the Croatian legislation with the international guidelines.

Social implications: Legal regulations about collecting, storage, and protection of legal deposit enable organisation and structure of the system which contributes to the preservation of the national and cultural identity and global visibility.

Originality/ value: A historical overview of the development of the concept and the system of legal deposit in the Republic of Croatia is presented, the aim of which was to create a national collection of library material, and by storing and protecting it ensure the permanent availability of the national written (published) cultural heritage.

Keywords: international guidelines, legal deposit model, legal deposit of Republic of Croatia, legislative framework, national legislation

1. Uvod

Jedna od temeljnih zadaća Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu kao jedinstvene institucije u Republici Hrvatskoj prikupljanje je, obrada, pohrana i zaštita knjižnične građe s ciljem osiguravanja dostupnosti i promicanja hrvatske pisane (objavljenje) baštine kroz sustav obveznog primjerka. Hrvatska knjižničarska zajednica dobila je (novi) *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*.¹ *Zakon* je usvojen na 133. sjednici Vlade Republike Hrvatske (20. prosinca 2018.) te je nakon objave u Narodnim novinama (17/2019) stupio na snagu 28. veljače

---

¹ *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*. // Narodne novine 17, 356(2019). [citirano: 2020-07-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_17_356.html.

2019. godine. Iako se *Zakon* u mnogim svojim odredbama prilagođava suvremenom knjižničarstvu u svim područjima rada i djelovanja uzrokovanih društvenim, gospodarskim, a ponajviše tehnološkim promjenama, ovaj će se rad baviti institucijom i sustavom obveznog primjerka kao važnom sastavnicom hrvatskog knjižničnog sustava. U usvojenom se *Zakonu* prvi puta imenom navodi *Croatica* kao nacionalna zbirka knjižnične građe. Iako korpus nacionalne zbirke *Croatice* obuhvaća puno širu lepezu publikacija od onih koje su publicirane u Hrvatskoj, jer tu pripadaju i djela hrvatskih autora objavljena u inozemstvu, djela na hrvatskom jeziku te djela koja govore o Hrvatima i Hrvatskoj,² jezgru *nacionalne zbirke* i način njezine izgradnje čini građa publicirana u Republici Hrvatskoj i dobivena sustavom obveznog primjerka. Prema Lineu, istinska nacionalna zbirka trebala bi obuhvatiti sve materijale koji su izravno i posebno relevantni za jednu zemlju: njezinu povijest, zemljopis, politiku, ekonomsku situaciju i sl. te materijale koje su proizveli autori, uglavnom kreativni umjetnici kao što su pjesnici, romanopisci, skladatelji i ljudi koji su dali svoj doprinos u zemlji kao političari.³ Takvim pristupom obvezni primjerak postaje dosljedan i učinkovit alat okupljanja intelektualnih i kreativnih napora jednog naroda koji se prikuplja za tekuća znanstveno-stručna istraživanja, a čuva za buduće generacije.

Osnovno pitanje koje je trebao riješiti *Zakon* u vezi institucije i sustava obveznog primjerka jest usklađivanje s međunarodnim smjernicama, od kojih je najvažnije pitanje broja primjeraka publikacija i broja primatelja, odnosno knjižnica u odnosu na vrstu građe, o čemu su se dugi niz godina vodile stručne rasprave u knjižničarskoj zajednici.⁴ Autorica već tada problematizira pitanja koja se odnose na granice obuhvatnosti i/ili selekcije obveznog primjerka, na vrstu građe koja se prikuplja ili isključuje iz trajnog čuvanja, na utvrđivanju ustanova koje skrbe o građi te na pitanje osiguravanja pristupa i pod kojim uvjetima.⁵

2. Definicija i uloga obveznog primjerka

Prema hrvatskoj enciklopediji obvezni, odnosno dužni primjerak obveza je nakladnika, tiskara ili autora da predaju jedan ili više primjeraka svojih publikacija središnjoj knjižnici, obično nacionalnoj ili većemu broju knjižnica, a rjeđe arhivu

---

² Ovu građu okuplja Zbirka inozemne *Croatice*.

³ Line, M. B. What exactly is a National Collection? // *Alexandria* 10, 1(1998), str. 2.

⁴ Svojevrsna prekretnica o značenju i ulozi obveznog primjerka za knjižnice i hrvatski knjižnični sustav jest održavanje stručnog skupa 26. travnja 1996. godine u Osijeku povodom 35 godina Obveznog primjerka Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek pod nazivom „Obvezni primjerak u Republici Hrvatskoj: povijest, stanje i problemi, perspektive“. Četiri pozvana izlaganja objavljena su u prvom broju prvog godišta časopisa *Knjižničarstvo: glasnik Društva bibliotekara Slavonije i Baranje* 1997. godine.

⁵ Aparac-Gazivoda, T. Obvezni primjerak u suvremenom knjižničarstvu. // *Knjižničarstvo* 1,1(1997), str. 17-20.

ili nekoj drugoj ustanovi.⁶ Na stranicama UNESCO-a ističe se da su glavne svrhe obveznog primjerka stvaranje nacionalne zbirke nacionalnih publikacija i sastavljanje provjerenog nacionalnog bibliografskog zapisa kako bi se osiguralo njihovo čuvanje i lakši pristup, a jednako se primjenjuju na okruženje elektroničkog i tiskanog izdavaštva.⁷ IFLA potvrđuje vrijednost obveznog primjerka kao načina očuvanja kulturnog i intelektualnog nasljeđa i jezične raznolikosti države te potrebu učiniti ih dostupnima trenutnim i budućim korisnicima.⁸

Obvezni primjerak⁹ obuhvaća publikacije koje nakladnici u Republici Hrvatskoj dostavljaju besplatno i o svom trošku Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu i drugim depozitnim knjižnicama radi pohrane i zaštite te stvaranja nacionalne zbirke knjižnične građe. Prema *Zakonu* knjižnična građa obuhvaća svaki jezični, slikovni i zvučni dokument u analognom ili digitalnom obliku informacijskog, umjetničkog, obrazovnog, znanstvenog ili stručnog sadržaja, proizveden u više primjeraka i namijenjen javnosti.

U *Smjernicama za zakonodavstvo obveznog primjerka iz 2000. godine*,¹⁰ koje je uz potporu UNESCO-a i IFLA-e izradio Jules Lariviere, a u kojima su revidirane istoimene smjernice Jeane Lunn iz 1981. godine, obvezni primjerak definiran je kao zakonska obveza koja propisuje da je svaka organizacija, gospodarska ili javna i svaki pojedinac koji proizvodi bilo koju vrstu dokumentacije u više primjeraka, obavezan pohraniti jedan ili više primjeraka u imenovanu nacionalnu instituciju. IFLA je objavom *Izjave o obveznom primjerku* 2011.¹¹ na svojim mrežnim stranicama preuzela tu definiciju ističući instituciju obveznog primjerka ključnim sustavom za očuvanje i pristup dokumentacijskoj baštini nacije. *Smjernice* jednoznačno opisuju obvezni primjerak, najčešće kroz nacionalno zakonodavstvo iako može biti zasnovano i na dobrovoljnoj osnovi. Ističu da zakonodavstvo obveznog primjerka služi jasnom nacionalnom javnom političkom interesu da se prikupi, zabilježi, oču-

---

⁶ Hrvatska enciklopedija. Obvezni primjerak. [citirano: 2020-04-03]. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44660>.

⁷ UNESCO. [citirano: 2020-06-23]. Dostupno na: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/resources/publications-and-communication-materials/publications/full-list/guidelines-for-legal-deposit-legislation/>.

⁸ IFLA. Legal Deposit. [citirano: 2020-06-23]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/book/export/html/8302>.

⁹ Obvezni primjerak. Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. // Narodne novine 17, 356(2020).

¹⁰ Lariviere, J. Guidelines for legal deposit legislation. Paris: UNESCO, 2000. [citirano: 2020-06-17]. Dostupno na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000121413>.

¹¹ IFLA Statement on Legal Deposit (2011.) [citirano: 2020-06-17]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/publications/ifla-statement-on-legal-deposit-2011#:~:text=Legal%20deposit%20supports%20preservation%2C%20contributing,of%20a%20nation's%20documentary%20heritage.&text=Legal%20deposit%20should%20not%20be,be%20borne%20by%20the%20depositor.>

va i osigura dostupnost objavljene baštine nacije. Nadalje, *Smjernice* opisuju osnovnu ulogu obveznog primjerka:¹²

- a) izgradnju nacionalne zbirke objavljenog materijala u različitim formatima
- b) sastavljanje i objavljivanje nacionalne bibliografije radi osiguranja bibliografske kontrole nad cjelovitom depozitnom zbirkom
- c) osiguravanje građanima i istraživačima u zemlji i cijelom svijetu pristup i korištenje istraživačke zbirke objavljenog materijala.

Smjernice Europskog vijeća i Europski ured knjižničnih, informacijskih i dokumentacijskih udruženja (EBLIDA) nacionalnu zbirku izgrađenu obveznim primjerkom proglašavaju nacionalnim kulturnim dobrom.¹³

2.1. Kratka povijest zakonodavstva obveznog primjerka

Obvezni primjerak kao zakonska uredba ima dugu povijest i tradiciju, a obuhvaća dostavljanje određenog broja primjeraka tiskarskih proizvoda (publikacija) objavljenih u jednoj zemlji u jednu knjižnicu, najčešće nacionalnu ili u više knjižica ili drugih institucija. Te depozitne institucije jedne zemlje time stječu povlasticu, a samim tim i obvezu prikupljanja, obrade, pohrane i zaštite te u konačnosti osiguravanje dostupnosti, odnosno slobodan pristup informacijama nacionalne pisane (objavljene) baštine. Institucija obveznog primjerka civilizacijsko je nasljeđe čija je prvotna zadaća najvećim dijelom bila vezana uz postupak nadziranja i ograničavanja slobodnog izražavanja, odnosno cenzuru, a postupnim jačanjem i razvojem demokratskih društava koja uključuju i zaštitu autorskih prava, sustav postaje jednim od važnih sastavnica nacionalne kulturne politike.¹⁴ Najstariji propis o obveznom dostavljanju knjiga datira iz 16. stoljeća kada je francuski kralj Franjo I. donio 1537. godine tzv. „Propis iz Montpelliera“ prema kojemu su tiskari i knjižari onoga vremena bili dužni dostavljati jedan primjerak svake tiskane građe njegovoj knjižnici u Bloisu, čime se uspostavio djelotvoran nadzor nad cjelokupnom tiskarskom produkcijom. Godinama poslije, obvezni primjerak postao je i preduvjet za stjecanje određenih trgovinskih povlastica, što se može smatrati još jednim oblikom cenzure. Propis je bio ukinut u vrijeme Francuske revolucije, a

---

¹² Lariviere, J. Nav. dj., str. 5.

¹³ Council of Europe, Council for Culture Cooperation, Culture Committee. Council of Europe/EBLIDA Guidelines on library legislation and policy in Europe. Strasbourg: Council of Europe/EBLIDA, 2000. Str. 11. [citirano: 2020-07-17]. Dostupno na: <http://www.eblida.org/Documents/Council-of-Europe-EBLIDA-Guidelines-on-Library-Legislation-and-Policy-in-Europe.pdf>.

¹⁴ Kulturna politika u osnovi je državna i javna politika u području kulture, kojom se posebnim zakonima, mjerama i financijskim sredstvima štiti kulturna baština, održava i potiče proizvodnja kulturnih dobara (kulturna industrija), uključujući umjetnička djela, obrazovanje za kulturu i umjetnosti te sva ostala kulturna znanja, proizvode i usluge od javnog interesa. [citirano: 2020-04-03]. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=34571>.

ponovno je bio uspostavljen 1793. godine radi rješavanja pitanja autorskih prava. U najvećem tiskarskom središtu Europe toga vremena, Veneciji, vlasti su 1544. godine osnovale državno tijelo „Riformatori dello Stato di Padova“ sa sjedištem na Sveučilištu u Padovi kao cenzuru za tisak. Krajem 16. stoljeća jedan primjerak tiskane knjige morao se poslati sveučilištu u Padovi kao cenzorski primjerak, a drugi venecijanskoj knjižnici, Biblioteci Marciana kao državnoj knjižnici koja je građu čuvala kao nacionalno kulturno blago.¹⁵ Belgija je već 1594. godine imala zakonske odredbe sustava obveznog primjerka koji je ukinut 1886. nakon potpisivanja Bernske konvencije, odnosno potpisivanja prvog međunarodnog ugovora o autorskom pravu te su je tada mnoge zemlje modificirale u svoje sustave obveznog primjerka. Ideja obveznog primjerka pojavljuje se i u vrijeme Ferdinanda II., njemačkog cara koji je 1624. godine zahtijevao da se jedan primjerak svake publicirane knjige pošalje u knjižnicu njegovog suda. U Engleskoj je mehanizam obveznog primjerka započeo 1610. godine kada je Sir Thomas Bodley sklopio sporazum s tiskarskom tvrtkom po kojem je Sveučilište u Oxfordu trebalo primiti besplatne primjerke svih novih knjiga tiskarskih članica te tvrtke, a sporazum je ozakonjen 1662. godine. Sustav obveznog primjerka bio je na snazi od 1661. u Švedskoj, od 1697. u Danskoj te 1702. godine u Finskoj.¹⁶ Obvezni je primjerak postao usko povezan s autorskim pravima tijekom 18. stoljeća, kada je dostava obveznih primjeraka postala formalnost za dobivanje pravne zaštite autorskih prava.

Može se zaključiti da, iako se ideja o čuvanju knjiga u javnim (nacionalnim) knjižnicama kroz sustav obveznog primjerka kao nacionalne kulturne baštine pojavila kasnije, tijekom cijele povijesti donošenjem zakonskih propisa i uredba i njihovom praktičnom primjenom ispreplitala su se cenzorska tradicija i nacionalna kulturna politika u stvaranju dokumenta vremena. Danas obvezni primjerak pretpostavlja građu u svim pojavnostima, a obavlja niz funkcija.¹⁷

2.2. Obvezni primjerak u Hrvatskoj

Kada se institucija obveznog primjerka prvi puta pojavila u hrvatskim zemljama početkom 19. stoljeća pod nadzorom pojedinih cenzorskih i revizorskih ureda koji su bili zaduženi za nadzor proizvodnje i distribucije tiskovina, u većini je europskih zemalja imala već sva obilježja jednog instrumenta kulturne politike jer je Europa kolijevka nacionalnih knjižnica.¹⁸ Pojavu obveznog primjerka u Hrvatskoj

¹⁵ Stipčević, A. Obvezni primjerak između kulture i cenzure. // Knjižničarstvo 1, 1(1997), str. 11.

¹⁶ Lariviere, J. Nav.dj., str. 6-9.

¹⁷ Avalon, S.; M. Mišetić.; N. Raos. Uloga obveznog primjerka u očuvanju identiteta malih naroda. // Očuvanje identiteta malih naroda u Europskoj Uniji: pozicija i uloga knjižnica: zbornik radova: interdisciplinarni stručni skup: Gradska knjižnica Marka Marulića, Split, 15.12. 2014. / [organizator Gradska knjižnica Marka Marulića]: uredile Katarina Krolo Žužul; Maruška Nardelli; Ivana Salvador; Snježana Buczkowska. Split: Gradska knjižnica Marka Marulića, 2015. Str. 120.

¹⁸ Stipčević, A. Nav. dj., str. 12.

u vrijeme razjedinjenosti hrvatskih zemalja između Austrije i Mađarske opisala je Eva Verona.¹⁹ Obvezni se primjerak prvi put pojavljuje 1810. godine za vrijeme francuske okupacije Dalmacije.^{20,21} Prema Dekretu maršala Marmonta zadarskoj gimnazijskoj (pokrajinskoj) knjižnici trebao se dostavljati određen broj tiskovina svih tiskara s područja tadašnjih Ilirskih provincija. Prema Evi Verona današnja je Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu²² (u daljnjem tekstu Knjižnica) prvi put počela dobivati obvezne primjerke 1816. godine iz Tiskare Sveučilišta u Pešti, a carskim dekretom bili su ograničeni samo na nove publikacije, po čemu se vidi da im je nedostajala ne samo nacionalna već i regionalna zadaća.²³ Te pošiljke dolazile su dva put godišnje. Godine 1837. Knjižnica je počela dobivati i besplatne primjerke tiskovina iz Hrvatske i Slavonije, što je udarilo temelje njezinoj dvojnoj funkciji iako su pojedini teritoriji kao Vojna Krajina, Istra i Dalmacija ostali izvan legislative. Iako su ti propisi kasnije potvrđeni *Zakonom o porabi tiska za kraljevinu Hrvatsku* od 17. svibnja 1875., ipak nisu bili dostatno sredstvo koje bi osiguralo redovito pristizanje tekuće građe i izgrađivanje nacionalne zbirke. Izgradnju fonda Knjižnice, a posebice hrvatske pisane baštine toga vremena u najznačajnijoj mjeri osiguravale su donacije hrvatskih intelektualnih obitelji koje su na prosvjetiteljskim i romantičarskim temeljima prepoznavale važnost njezinog javnog, odnosno narodnog značaja. To je izrazio i Antun Kukuljević simbolično nazvavši Knjižnicu narodnom – *Nationalis Academia Bibliotheca*.²⁴ Dopisom Namjesničkog vijeća 1840. godine vrhovni se školski ravnatelji obavještavaju da su i novine kao vrsta građe uključene u obvezne primjerke i da tiskari moraju od svih tiskopisa predati šest primjeraka.²⁵ Kako navodi autorica, ne zna se kome je bio namijenjen šesti primjerak, dok su ostale primjerke primali Sveučilišna knjižnica u Pešti, Biblioteka narodnog muzeja u Pešti te Biblioteka Mađarske akademije znanosti uz dva primjerka za cenzuru, a u tom se društvu našla i Knjižnica koja je primala sedmi primjerak.²⁶ Preko ureda cenzure i revizije u Rijeci sve tiskane publikacije u samoj Rijeci do 1840. godine slale su se tamošnjoj Gradskoj gimnazijskoj knjižnici.²⁷

¹⁹ Verona, E. Prilog povijesti obveznog primjerka u Hrvatskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 25, 1-4(1981), str. 217-236.

²⁰ Mitrović, J. Bibliotečki obvezni primjerak u Napoleonovim ilirskim provincijama. // Bibliotekar 17, 1-2(1965), str. 449.

²¹ Verona, E. Nav.dj., str. 231.

²² Razvoj i djelovanje današnje Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u razdoblju od 1874. – 1918. iscrpno je opisano u: Sečić, D. Kraljevska sveučilišna knjižnica u Zagrebu: razvoj i djelovanje srednjoeuropske knjižnice od 1874. do 1918. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica; Lokve: Benja, 2007.

²³ Verona, E. Nav.dj., str. 218.

²⁴ Rojnić, M. Nacionalna i sveučilišna biblioteka. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1974. Str. 21.

²⁵ Verona, E. Nav. dj., str. 225.

²⁶ Isto, str. 226.

²⁷ Blažeković, T. Naučna biblioteka u Rijeci. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 3, 1-4(1954), str. 7.

Zadarska Gimnazijska knjižnica isposlovala je od austrijskih vlasti povlasticu da prima po jedan primjerak svake knjige tiskane na području Dalmacije 1840/1841. godine.²⁸ Takvo stanje, više ili manje uspješno potrajalo je do kraja Prvoga svjetskog rata.

Raspadom Habsburške Monarhije i stvaranjem nove, pravne države Kraljevine SHS koja je obuhvatila i dotada razjedinjene hrvatske zemlje na austrijski i ugarski dio, položaj tiska prvotno je definiran u *Zakonu o štampi* 1919. godine, po kojemu je svaki tiskar bio dužan dostaviti od svake publikacije po tri primjerka za Narodnu biblioteku u Beogradu, a po jedan primjerak za Sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu i za Licealnu biblioteku u Ljubljani. Na teritoriju bivše Jugoslavije time je prvi put ostvaren jedinstveni obvezni primjerak koji se sakupljao i čuvao u tri knjižnice i čime je zakonito započelo prikupljanje i stvaranje zbirke *Jugoslavice* koja se do 1940. godine, te od 1945. do 1992. dostavljala odabranim republičkim i pokrajinskim središnjim knjižnicama.²⁹ Godine 1925. donesen je novi i iznimno nepovoljan *Zakon o štampi* jer je predviđao da tiskari izručuju obvezne primjerke tiskanih novina i povremenih spisa državnom tužilaštvu, odnosno mjesnoj policijskoj vlasti, dok su knjige stizale ili ne putem Državnog odvjetništva kojemu su se dostavljale sve knjige radi nadzora. Takvo je stanje trajalo do početka Drugoga svjetskog rata. Razlog tom nepovoljnom *Zakonu* leži u činjenici da to razdoblje odlikuju velika politička sučeljavanja, centralizacija vlasti, ali i jačanje političke oporbe koja je bila najjača i najorganiziranija na području sjeverozapadne Hrvatske sa središtem u Zagrebu.³⁰ Zbog takvoga političkog ozračja sloboda tiska i slobodno izražavanje misli bili su u velikoj mjeri ograničeni cenzurom. Banovina Hrvatska, nova političko-teritorijalna jedinica sa širokim ovlastima u području zakonodavne, sudske i upravne vlasti (1939.) u predvečerje Drugoga svjetskog rata donijela je Uredbu o sveučilištu (1940.) kojom je potvrdila da je Sveučilišna knjižnica u Zagrebu ujedno i Narodna knjižnica. Rat, raspad Jugoslavije i stvaranje nove države pomaknuli su razgraničenje Knjižnice na nacionalni i sveučilišni razdjel 1942. godine kada je donesena Zakonska odredba o Hrvatskoj narodnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.³¹ Naime stvaranjem Nezavisne Države Hrvatske vlasti su tada donijele zakonsku uredbu po kojoj je dostavljanje obveznih primjeraka s teritorija tadašnje Hrvatske određeno Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, Knjižnici Zemaljskog muzeja u Sarajevu i Gradskoj knjižnici u Dubrovniku. Svaka je od njih primala izravno i besplatno dva primjerka svake tiskane stvari, i to

---

²⁸ Verona, E. Nav. dj., str. 232.

²⁹ Hergešić, B. Obavezni primjerak – povlastica ili dužnost. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 13, 3-4(1966), str. 99.

³⁰ Kovačević Šubić, I. Kontrola i zabrana oporbenog političkog tiska 1921. – 1929. // Radovi Zavoda za hrvatsku povijest, 48, 1(2016), str. 329.

³¹ Murati, T. Hrvatska knjiga. // Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu 1607. – 2007. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2007. str. 82.

jedan od tiskare, a drugi od nakladnika. S obzirom na ratne operacije koje su se vodile, upitno je koliko su te dostave bile redovite.

Pred sam završetak rata i stvaranjem nove državne zajednice donosili su se novi zakoni, propisi i uredbe o tisku,³² a potom i legislativa o knjižnicama koja je obuhvatila i dostavljanje obveznog primjerka. Već 8. veljače 1945. godine done-sena je *Odluka o obveznom dostavljanju štampanih stvari na području Jugosla-vije*, kojom je svaki tiskar na području Jugoslavije dužan, zbog opskrbe knjižnica u zemlji, dostavljati po osam primjeraka od svake tiskane ili drugim grafičkim putem umnožene tiskovine, i to dva primjerka Povjereništvu prosvjete Nacional-nog komiteta oslobođenja Jugoslavije i po jedan primjerak pojedinim federalnim jedinicama prije raspačavanja.³³ Svaka federalna jedinica trebala je odrediti prema svojim potrebama i broj primjeraka za svoje administrativno područje. Nadalje, 31. prosinca 1949. godine vlasti donose *Naredbu o obveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRJ* koja propisuje da svako izdavačko poduzeće (od 1. siječnja 1950.) mora besplatno i o svom trošku Bibliografskom institutu FNRJ dostavljati po jedan primjerak svega što izađe iz tiska, a prije raspačavanja. Ako djelo izlazi na više jezika, na različitim pismima ili u više izdanja, primjerke je potrebno dostaviti za svako izdanje posebno.³⁴

8. srpnja 1953. godine umjesto *Naredbe* na snagu stupa *Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari*,³⁵ u kojoj postoje i obveze prema nacionalnim knjiž-nicama. U članku 1. svako tiskarsko poduzeće dužno je sedam obveznih primjera-ka dostaviti središnjoj knjižnici republike na čijem se području tiskarsko područje nalazi, a jedan primjerak Jugoslavenskom Bibliografskom institutu. Knjižnica za-država dva primjerka, a ostalih pet šalje središnjim knjižnicama ostalih republika. Obvezni primjerci moraju biti ispravni i u onakvu stanju u kakvu će se raspačavati. Svi izdavači službenih publikacija dužni su još dostaviti i Bibliografskom institutu 15 primjeraka koji služe za međunarodnu razmjenu službenih publikacija. Biblio-grafskom se institutu i svaki posljednji dan u mjesecu morao dostavljati izvještaj o svemu što je tiskano tijekom mjeseca.

Prvi hrvatski republički *Zakon o bibliotekama*³⁶ donesen je 1960. godine i regulirao je pitanje obveznog primjerka u člancima 54–57, glava 10 – Obave-zno dostavljanje štampanih stvari po kojemu se Knjižnici dostavlja dvanaest

---

³² Hebrang_Grgić, I. Zakoni o tisku u Hrvatskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 43, 3(2000), str. 133.

³³ Odluka o obveznom dostavljanju štampanih stvari na području Jugoslavije. // Službeni list DFJ I, 4(1945), str. 42-43.

³⁴ Naredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRJ. // Služ-beni list FNRJ 5, 109 (1949), str. 1531-1532.

³⁵ Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari. // Službeni list FNRJ 9, 27 (1953), str. 264-265.

³⁶ Zakon o bibliotekama. // Narodne novine 16, 49 (1960), str. 358-363.

primjeraka, od kojih Knjižnica zadržava dva, a po jedan primjerak prosljeđuje središnjim republičkim knjižnicama te knjižnicama u Hrvatskoj. Novi *Zakon o bibliotečnoj djelatnosti i bibliotekama* koji je usvojen 1973. stručnoj javnosti predstavila je Mudri-Škunca.³⁷ U *Zakonu o bibliotečnoj djelatnosti i bibliotekama* iz 1973. godine nalaze se temeljne zakonske odredbe koje reguliraju obvezni primjerak u Hrvatskoj (glava 4, članci 50–58 i članak 60) – Obvezno dostavljanje tiskanih stvari i druge bibliotečne građe.³⁸ U *Zakonu* su sveobuhvatno određene odrednice sustava obveznog primjerka,³⁹ odnosno nedvosmisleno je utvrđena njegova uloga i svrha, što se dostavlja, tko dostavlja, kome se dostavlja, na koji način i broj primjeraka, što je sistematizirao Stipanov.⁴⁰ Ističe i da je obveza dostave obveznog primjerka na tiskaru u republici, a kada se tiska u drugoj republici ili inozemstvu, onda je to obveza nakladnika odmah nakon izlaženja prvih primjeraka. Navodi važnim i obvezu tiskara i izdavača da krajem mjeseca dostave Knjižnici izvješće o objavljenim publikacijama u proteklom mjesecu. Od petnaest obveznih primjeraka publikacija određeno je da Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu zadržava dva primjerka (unikatni za korištenje i arhivski primjerak za čuvanje), a ostale primjerke već ranijim odlukama prosljeđuje u narodne knjižnice Pulu od 1958., Dubrovnik od 1966. i Zadar od 1949., te sveučilišne knjižnice Rijeku od 1949., Split od 1949. i gradsku knjižnicu Osijek od 1961. Po jedan se primjerak prema ranijoj obvezi dostavljao i središnjim (nacionalnim) knjižnicama republika i pokrajina, pa je i Knjižnica dobivala po jedan primjerak iz drugih republika i pokrajina. Jedan primjerak dostavljao se i Bibliografskom institutu.

Od početnog razvoja i zenita koji je omogućio knjižnicama u sustavu obveznog primjerka stvaranje recentnih zbirki stručnih i znanstvenih informacija, tijekom vremena kritizirali su se mnogobrojni problemi vezani uz prostor, opremu, kadar te financiranje, program zaštite te pitanje sadržaja obveznog primjerka.⁴¹ Naime građa je gubila na znanstvenoj i stručnoj aktualnosti preopterećena velikom količinom efemerne građe, neselektivnom dostavom periodike (novina) i sitnog tiska, što je dovelo do stvaranja glomaznog, tromog sustava koji je najvećim dijelom bio u suprotnosti s osnovnim zadaćama knjižnica u sustavu obveznog primjerka.

---

³⁷ Mudri-Škunca, V. Novi zakon o bibliotečnoj djelatnosti i bibliotekama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 19, 1-4(1973), str. 1-6.

³⁸ Zakon o bibliotečnoj djelatnosti i bibliotekama. // Narodne novine 29, 25(1973), str. 433-439.

³⁹ U prvom članku *Zakona* navodi se da se obvezni primjerak prikuplja radi očuvanja, korištenja i proučavanja svih tiskanih stvari.

⁴⁰ Stipanov, J. Stanje, problemi i perspektive obveznog primjerka u Hrvatskoj. // Knjižničarstvo 1, 1(1997), str. 37.

⁴¹ Katalenac, D. Od privilegije posjedovanja do obveze dostupnosti: obvezni primjerak Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek – 1961–1996. // Knjižničarstvo, 1,1(1997), str. 56-59.

3. Obvezni primjerak nakon osamostaljenja

Nakon osamostaljenja Hrvatske, a do donošenja novog *Zakona o knjižnicama* 1997. godine, na snazi je bio *Zakon* iz 1973. Prve zakonske odredbe u kojima se navodi sustav obveznog primjerka navedene su u *Zakonu o javnom informiranju* iz 1992. godine.⁴² Članak 2, stavak 2. tog *Zakona* određuje da tisak u smislu *Zakona* jesu „novine i druge periodične tiskovine, te plakati, letci, slikovni prikazi sa ili bez teksta i druge tiskovine umnožene bilo kojim mehaničkim, kemijskim ili elektronskim postupkom“. Članak 21 ističe da „tiskar, odnosno nakladnik ako tisak nije tiskan na području Republike Hrvatske, dužan je...dostaviti...i osam primjeraka Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci“.

U *Zakonu o knjižnicama*⁴³ iz 1997. godine sustav obveznog primjerka definiran je u člancima 37–44. U *Zakonu* se jasno i eksplicitno ne navodi svrha dostavljanja i prikupljanja obveznog primjerka. Pod obveznim primjerkom u smislu članka 37 podrazumijevaju se: „knjige, brošure, skripta, posebni otisci, časopisi, novine, magazini, bilteni, zemljopisne i druge karte, reprodukcije slikovnih umjetničkih djela, muzikalije, katalogi, kalendari, kazališni i drugi programi, te njihovi dodaci u tiskanom, audiovizualnom i elektroničkom obliku, plakati, letci, kratki oglasi i priopćenja, razglednice, službene i trgovačke tiskanice; audiovizualna građa: gramofonske ploče, audio i video kasete, magnetofonske vrpce, snimljeni mikrofilmovi i kompaktni diskovi; te elektroničke publikacije: kompaktni diskovi, magnetske vrpce, diskete, baze podataka i *online* publikacije“.

Broj primjeraka skrbitelja (knjižnica) povećan je s osam na devet jer uz postojeće knjižnice obvezni primjerak počinje dobivati i Sveučilišna knjižnica u Mostaru. Obvezni primjerak dostavlja „svaka pravna ili fizička osoba koja izdaje ili proizvodi građu iz članka 38 ovog Zakona...“, a dostavlja Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, po čemu je Knjižnica i nadalje zadužena za distribuciju obveznog primjerka. Obvezni primjerci dostavljaju se posebno na svakom jeziku, na svakom pismu i za svako novo izdanje. Građa se dostavlja besplatno, a najkasnije 30 dana nakon završetka tiskanja, umnažanja ili proizvodnje. Svi nakladnici službenih publikacija dužni su besplatno i o svom trošku dostaviti Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici i dva dodatna primjerka, a pod njima se smatraju one publikacije što ih izdaju tijela državne vlasti, odnosno tijela lokalne samouprave i tijela lokalne samouprave i uprave kao svoja službena izdanja. U članku 42 istaknuto je i da „svi nakladnici, tiskari i proizvođači audiovizualne građe i elektroničkih publikacija u Republici Hrvatskoj, dužni su

---

⁴² Zakon o javnom informiranju. // Narodne novine 22, 490 (1992). [citirano: 2020-07-17]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1992_04_22_490.html

⁴³ Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105, 1616(1997). [citirano: 2020-07-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_10_105_1616.html.

posljednjeg dana u tekućem mjesecu dostaviti Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu izvješće o cjelokupnoj izdanoj, tiskanoj, odnosno proizvedenoj građi tijekom prethodnog mjeseca u dva primjerka⁴⁴. Na kraju, predviđene su kaznene odredbe novčanom kaznom za fizičke ili pravne osobe koje ne udovolje obvezi dostave obveznih primjeraka.

U članku 57 istaknuto je da će postupanje s obveznim primjerkom i posebne mjere zaštite i čuvanja propisati ministar kulture na prijedlog Hrvatskoga knjižničnog vijeća u roku od 6 mjeseci, što se nije ostvarilo.⁴⁴

3.1. Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti

Kao što je već navedeno, *Zakon* je stupio na snagu 28. veljače 2019., a sustav obveznog primjerka definiran je u člancima 37–41. U članku 38 prvi je put nedvosmisleno navedena svrha prikupljanja obveznog primjerka: „stvaranje nacionalne zbirke knjižnične građe kao kulturnog dobra, izrade nacionalne bibliografije, vođenja statistike o nacionalnoj nakladničkoj produkciji, pohrane i zaštite građe u svrhu njezine trajne dostupnosti korisnicima, izgradnje zavičajnih regionalnih zbirki te zbirki službenih publikacija te izgradnje Hrvatske digitalne knjižnice“. Pod obveznim primjerkom obuhvaćena je suvremena knjižnična građa, a *online*-publikacije su razvrstane na *e*-knjige, *e*-serijske publikacije, mrežne stranice i dr., sukladno trenutnim mijenama u tehnološkom okruženju. Zakonodavac je za glavne depozitne knjižnice odredio dvije knjižnice – Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu te Sveučilišnu knjižnicu u Splitu, a prvi put, u članku 39, stavak 2. omogućuje ostalim knjižnicama u sustavu obveznog primjerka (Pula, Rijeka, Zadar, Split, Osijek i Dubrovnik) odabir suženog dijela publikacija iz korpusa obveznog primjerka, a prema svojim informacijskim potrebama. *Zakon* je odredio i da se postupanje s obveznim primjerkom te vrste i broj publikacija prema knjižnicama u sustavu reguliraju *Pravilnikom o obveznom primjerku* (članak 39, stavak 2. te članak 41, stavak 3.).⁴⁵ U *Zakonu* je i nadalje, kao i u prošlom, određeno da je svaki nakladnik dužan dostaviti još po

---

⁴⁴ Knjižnica je sukladno pravilima struke 2017. godine donijela *Pravilnik o postupanju s građom koja pristiže kao obvezni primjerak u Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu* kojim se opisuje operativna primjena zakonskih odredbi koja definira obuhvat, odabir, primjenu standarda za opis građe, pohanu, zaštitu te dostupnost i korištenje građe. Interni dokument. [citirano: 2020-07-26]. Dostupno na: <http://intranet-nsk/wp-content/uploads/2017/06/Pravilnik-o-postupanju-s-gra%C4%91om-koja-pristi%C5%BEE-kao-OP-u-NSK.pdf>.

⁴⁵ Iako je u prijelaznim i završnim odredbama ovog *Zakona*, u članku 50, stavku 1. navedeno da će ministar nadležan za kulturu u roku jedne godine od stupanja tog *Zakona* na snagu donijeti sve predviđene *Pravilnike* pa time i *Pravilnik o obveznom primjerku*, u istom članku, stavak 3., gdje su navedeni svi postojeći *pravilnici* koji ostaju na snazi do donošenja novoga, *Pravilnik o obveznom primjerku* nije naveden. Razlog tome je što do sada takav *pravilnik* nije ni postojao.

jedan primjerak matičnoj županijskoj knjižnici u kojoj je njegovo središte radi stvaranja zavičajne zbirke.

Zbirka službenih publikacija Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu više ne prima dva dodatna primjerka službenih publikacija, već bi trebala sukladno članku 51 *Zakona* dobiti istu (1 primjerak) od Središnjeg državnog ureda za razvoj digitalnog društva nakon provedene digitalizacije.

Prvi put *Zakon* jasno određuje da je nakladnik dužan digitalnu tiskanu matricu kao posljednju digitalnu inačicu publikacije pripremljene za tisak trajno čuvati ili predati Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu na trajnu pohranu (članak 39, stavak 4.). Članak 40 stavak 1. i 2. određuje da je svaki nakladnik koji ima sjedište u Republici Hrvatskoj i objavljuje *online*-publikacije dužan obavijestiti Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu o postojanju i objavljivanju publikacije i dostaviti metapodatke i građu u formatu koji se pohranjuje u sustavima digitalne knjižnice Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, a osiguravanje minimalne razine pristupa u Knjižnici u kontroliranoj radnoj okolini određeno je člankom 41 stavkom 2.

3.2. Pravilnik o obveznom primjerku

Kako je zakonskim odredbama nemoguće osigurati sveobuhvatnost te utvrditi sve pojedinosti i specifičnosti pojedinog područja, u slučaju obveznog primjerka zakonodavac je primjenom *Zakona* odredio i donošenje podzakonskog akta o obveznom primjerku⁴⁶. U ljeto 2019. godine Ministarstvo kulture imenovalo je Radnu skupinu za izradu *Pravilnika o obveznom primjerku*.⁴⁷ Radna je skupina imala zadaću opisati postupanje s obveznim primjerkom u svim analognim i digitalnim pojavnostima te je nakon provođenja ankete prema knjižnicama u sustavu propisala vrstu i broj publikacija, prihvata, podjelu te način dostave, formate i uvjete pristupa, korištenja i zaštite. Sukladno odredbi članka 8 *Pravilnik* je propisao da depozitne knjižnice⁴⁸ primaju cjelokupan obvezni primjerak, dok knjižnice u sustavu obveznog primjerka primaju samo određenu vrstu građe. Raspodjelu građe obveznog primjerka prema vrsti i knjižnice koje ju primaju pokazuje tablica 1.

---

⁴⁶ Pravilnik o obveznom primjerku. // Narodne novine 66, 1318(2020). [citirano: 2020-10-07]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_06_66_1318.html.

⁴⁷ Članovi Radne skupine bili su: Mirta Matošić, Lea Lazzarich, Lobel Machala, Vesna Golubović kao predstavnici depozitnih knjižnica i knjižnica u sustavu obveznog primjerka; Slavko Kozina i Ivana Ljevak kao predstavnici nakladnika; ispred Hrvatskog knjižničkog vijeća Tatjana Aparac-Jelušić; a ispred Ministarstva kulture Jelena Glavić Perčin te pravna služba.

⁴⁸ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu prima dva primjerka, arhivski i unikatni, a Sveučilišna knjižnica u Splitu jedan primjerak (unikatni).

Tablica 1. Vrsta građe obveznog primjerka i knjižnice skrbitelji

	NSK	SPLIT	RIJEKA	ZADAR	DUBROVNIK	PULA	OSIJEK	MOSTAR
Knjige, časopisi i zbornici (financirani ili sufinancirani javnim sredstvima)	2+	+	+	+	+	+	+	+
Knjige, časopisi i zbornici	2+	+						+
Novine	2+	+		+			+	+
Neglazbene zvučne snimke	2+	+		+	+			+
Glazbene note	2+	+		+		+		+
Zemljopisne i dr. karte	2+	+		+		+		+
Multimedija	2+	+		+	+			+
Mikrooblici	2+	+		+		+		+
Službene publikacije	2+	+		+				+
Slikovna djela	2+	+		+				+
Kompleti	2+	+		+				+
Glazbene zvučne snimke	2+	+						+
Sitni tisak	2+	+						+
Online građa	+							

Kao što je vidljivo iz tablice, tri knjižnice (NSK, Split i Mostar⁴⁹) primaju cjelokupan obvezni primjerak. Ako su knjige, časopisi i zbornici financirani ili sufinancirani javnim sredstvima, primaju ih sve knjižnice, a ako nisu onda samo deponitne knjižnice i knjižnica u Mostaru. Znanstvena knjižnica u Zadru prima također velik dio građe obveznog primjerka. Sveučilišna knjižnica u Rijeci prima samo knjige, časopise i zbornike koje su financirane javnim sredstvima, kao i sve knjižnice; Gradska i sveučilišna knjižnica u Osijeku prima samo novine;

⁴⁹ Sveučilišna knjižnica u Mostaru nalazi se u Bosni i Hercegovini.

Sveučilišna knjižnica u Puli prima glazbene note, zemljopisne i druge karte te mikrooblike, dok znanstvena knjižnica u Dubrovniku prima neglazbene zvučne snimke i multimediju.

Smanjivanje broja primjeraka prema vrsti građe, a posljedično i knjižnica koje primaju samo određene vrste publikacija dovodi do preoblikovanja postojećeg sustava obveznog primjerka. Naime, primarni je cilj obveznog primjerka prikupljanje i čuvanje nacionalne produkcije kao jedne od temeljnih zadaća nacionalnih knjižnica, dok se uloga drugih knjižnica u sustavu u nekim sredinama do sada promatrala sa stajališta izgradnje fondova i njihova korištenja, što je dovelo do ispunjavanja, iako djelomično, zakonske forme bez pravog sadržaja.⁵⁰ Analizirajući dostupnost obveznog primjerka u općeznanstvenim knjižnicama u Republici Hrvatskoj autori ističu da je jedino Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu u opći fond uključivala svu pristiglu građu iz korpusa obveznog primjerka, a da se funkcionalnost prema vrstama građe za sve knjižnice kretao u rasponu od 30–70 %.⁵¹ Iako je analiza napravljena prije četrdesetak godina, svi postojeći problemi funkcionalnosti te smještajni i kadrovski problemi kroz godine su se samo produbljivali.

Kako je neizbježno da će novopostavljeni sustav dovesti do diskontinuiteta postojećih zbirki pojedinih knjižnica, radi praćenja rasta i razvoja istih, u završnim je odredbama u članku 11 određeno da je Hrvatsko knjižnično vijeće dužno u roku dvije godine od stupanja na snagu *Pravilnika* izraditi analizu rezultata primjene članka 8 radi unaprjeđenja izgradnje i upravljanje zbirkama građe koja se pribavlja sustavom obveznog primjerka.

Pravilnik je riješio pitanje obveznog primjerka *online*-građe člankom 10 stavkom 5. koji kaže: „Online građa dostavljena Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu pohranit će se u sustavima digitalne knjižnice Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te učiniti dostupnom putem Hrvatske digitalne knjižnice, sukladno propisima kojima se uređuju autorska i srodna prava“. Zakon je time definirao ono što se već godinama provodi u praksi. Naime, 2004. godine Knjižnica je u suradnji sa Sveučilišnim računskim centrom u Zagrebu (Srce) razvila Digitalni arhiv hrvatskih mrežnih publikacija (DAMP) – sadašnji Hrvatski arhiv *weba* (HAW) kao sustav za preuzimanje i arhiviranje obveznog primjerka hrvatskih publikacija na mreži s ciljem očuvanja autentičnosti njihova sadržaja te dugoročnoj zaštiti za buduća korištenja.⁵² Knjižnica je sukladno praksi drugih zemalja odabrala selektivni način prikupljanja građe; uz kriterije koji vrijede za ostalu vrstu građe dodani su i posebni: sadržaj, struktura publikacije, nakladnik, domena i for-

---

⁵⁰ Aparac-Gazivoda, T.; Z. Keglević.; M. Žugčić. Dostupnost obveznog primjerka u općeznanstvenim bibliotekama u SR Hrvatskoj. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 28, 1-4(1985), str. 11.

⁵¹ Isto, str. 13-14.

⁵² Holub, K.; I. Rudomino. Nakladnici mrežnih publikacija i digitalni arhiv hrvatskih mrežnih publikacija: istraživanje. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54, 3(2011), str. 69.

mat.⁵³ Uz to, od 2011. godine Knjižnica pobire sve sadržaje na vršnoj .hr domeni bez obzira na vrstu publikacija te povremeno pobire i odabrane sadržaje s weba s temama od nacionalnog značaja.^{54,55} Uz, HAW, danas se online publikacije (knjige i časopisi), ovisno o formatu, pohranjuju u različitim sustavima digitalne knjižnice NSK. Pohranjene *online*-knjige i *online*-časopisi dostupni su i na portalu Digitalne zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.⁵⁶

Način dostave, formati i uvjeti pristupa, korištenja i zaštite *online*-građe određuje Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu u skladu s mogućnostima pohrane u sustave Hrvatske digitalne knjižnice.

3.3. Međunarodne smjernice za nacionalni zakonodavni model obveznog primjerka

Kao što je već navedeno, cjelovita problematika institucije obveznog primjerka, njegova uloga i svrha obrađena je u *Smjernicama za zakonodavstvo obveznog primjerka*. Izradio ih je Jules Lariviere uz potporu UNESCO-a i IFLA-e i njima su revidirane istoimene smjernice Jeane Lunn iz 1981. godine,⁵⁷ koja je prema preporukama Međunarodnog kongresa o nacionalnim bibliografijama iz 1977. godine održanog u Parizu trebala osmisliti zakonodavni okvir za obvezni primjerak kao temelj za postizanje nacionalne bibliografske kontrole. Budući da su se oni prvenstveno bavili tiskanim materijalom s porastom i evaluacijom novih medija, smjernice su se trebale ažurirati.

Smjernice su grupirane po temama koje trebaju obuhvatiti nacionalna zakonodavstva obveznog primjerka:

1. Osnovni principi

U ovom se dijelu ističe da obvezni primjerak mora biti zakonska obveza, a model uspostavljen na nacionalnoj razini, što ne isključuje i mogućnost razvijanja internih sustava obveznog primjerka na nižim upravnim razinama.

---

⁵³ Hrvatski arhiv weba. Kriteriji odabira za katalogizaciju i arhiviranje. [citirano: 2020-07-27]. Dostupno na: <https://haw.nsk.hr/kriteriji-odabira/>.

⁵⁴ Holub, K. ; I. Rudomino. A decade of web archiving in the National and University Library in Zagreb. // IFLA WLIC 2015. [citirano:2020-07-26]. Dostupno na: <http://library.ifla.org/1092/1/090-holub-en.pdf>.

⁵⁵ Vrbanc, T. Obvezni primjerak mrežnih publikacija: hrvatska legislativa i metoda arhiviranja. // 1. međunarodna znanstvena konferencija „The Future of Information Sciences; INFuture2007-Digital Information and Heritage. Zagreb, 7.–9. studenoga 2007. [citirano: 2020-08-26]. Dostupno na: <https://infoz.ffzg.hr/INFuture/2007/PDF/3-03%20Vrbanc,%20Tomica,%20Obvezni%20primjerak%20mreznih%20publikacija.pdf>.

⁵⁶ Digitalne zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. [citirano: 2020-08-26]. Dostupno na: <https://digitalna.nsk.hr/pb/>.

⁵⁷ Lunn, J. Guidelines for legal deposit legislation. Paris: General Information Programme and UNISIST, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 1981.

Nacionalna zbirka obveznog primjerka javna je imovina, a skrbitelji su dužni prikupljati, obrađivati, pohraniti i zaštititi građu te osigurati njezinu dostupnost za korištenje.

Svaki objavljeni materijal koji je dostupan javnosti predmet je obveznog primjerka, a pristup fondu/zbirkama obveznog primjerka mora biti osiguran u prostorima skrbitelja obveznog primjerka i putem usluge međuknjižnične posudbe.

Zbog dugotrajnog očuvanja nacionalne zbirke treba se dopustiti reprodukcija. Deponentima ne treba biti dana nikakva financijska ili kompenzacija druge prirode.

2. Zakonodavstvo

Propis o obveznom primjerku treba biti reguliran posebnim zakonom ili biti dio drugog zakona.

Zakonom se reguliraju temeljni principi obveznog primjerka, a podzakonski akti specificiraju sve pojedinosti sustava, npr. vrste materijala koje se trebaju dostavljati, broj primjeraka i sl.

Propis mora biti zakonski utjeriv te imati kaznene odredbe iako je mnogo poželjnija suradnja svih dionika (nacionalne institucije i nakladnika).

Jezik propisa mora biti jasan, točan, koncizan i lagan za čitanje.

Propis treba sadržavati jasne definicije upotrijebljenih termina.

3. Elementi obveznog primjerka

Model i sustav obveznog primjerka treba obuhvatiti sve elemente propisane *Smjernicama*: 1. porijeklo publikacije, 2. sveobuhvatnost, 3. deponent, 4. skrbitelj, 5. broj primjeraka, 6. kompenzacija i 7. rok dostave.

Zakonodavstvo obveznog primjerka treba obuhvatiti sve elemente.

3.1. Porijeklo ili mjesto izdavanja publikacije

Porijeklo publikacije osnova je svakog modela i sustava obveznog primjerka i ograničen je na nacionalnu produkciju.

Dostava obveznog primjerka može se tražiti od autora, izdavača, proizvođača, distributera, tiskara i uvoznika.

Za mrežne publikacije izvor je zemljopisna lokacija izdavačke ili proizvođačke organizacije ili pojedinca.

Pojedince ili izdavače koji materijale objave ili proizvedu u inozemstvu treba pozivati da taj materijal dostavljaju dobrovoljno ili ih treba nabavljati tradicionalnim načinima nabave.

3.2. Obuhvatnost

Definicija cjelokupnog materijala koji se mora dostavljati treba biti što je moguće šira kako bi se obuhvatile sve vrste nositelja informacija, neovisno o formatu, s osnovnim kriterijem da je materijal proizveden u više primjeraka i raspoloživ javnosti. Zakonodavstvo obveznog primjerka treba biti neutralno na sadržaj bez obzira na vrijednosnu procjenu moralne, političke, umjetničke ili literarne prirode. Zakonodavstvo obveznog primjerka ne može biti retroaktivno.

Svi tipovi tiskanog materijala, kao i audiovizualnih dokumenata trebaju biti predmet obveznog primjerka, uključujući i emitirani radijski i televizijski materijal te elektroničke mrežne i izvanmrežne publikacije, uključujući i umrežene multimedijske publikacije.

Kada se ne prikuplja sav taj materijal, propis treba ostati što je moguće širi zbog naglog razvoja tehnologije.

Smjernice dopuštaju da se pojedini materijali kao što su tiskane novine ako se dostavljaju u obliku mikroforme, efemerne serijske publikacije, posebni otisci koji nisu repaginirani i namijenjeni javnoj distribuciji, ikonografski materijal kao što su leci, plakati, oglasi, fotografije, razglednice, regionalne službene publikacije i dio mrežnih publikacija ne moraju se uključiti u obvezni primjerak.

3.3. Deponent (nositelji obveze dostave)

Organizacija ili pojedinac odgovoran za objavljivanje, proizvodnju i osiguranje raspoloživosti primjeraka dokumenata.

Zakonodavstvo mora obuhvatiti i izdavače/proizvođače mrežnog materijala.

3.4. Skrbitelj

Nacionalna knjižnica jedne zemlje ili neka druga nacionalna institucija.

U slučaju decentralizacije prema vrstama građe potreban je legislativni mehanizam za njihovu koordinaciju s ciljem osiguravanja pristupa nacionalnoj izdavačkoj baštini na svim medijima.

Skrbitelj je odgovoran za očuvanje deponiranog materijala, što uključuje i izradu kopija te zaštitu autorskog prava.

3.5. Broj primjeraka

Varira ovisno o ciljevima nacionalnih modela za izgradnju institucije i sustava obveznog primjerka.

Najmanji propisani broj primjeraka treba biti 2, od kojih je jedan za dugoročno očuvanje radi budućeg pristupa, a drugi za korištenje.

U slučaju skupljih izdanja ili onih za koje je tržište više limitirano, može se dostavljati samo jedan primjerak.

Kod elektroničkih publikacija, broj primjeraka zamjenjuje broj istovremenih korisnika proizvoda, odnosno propis treba obvezati izdavača/proizvođača da osigura pristup minimalno jednom istovremenom korisniku.

3.6. Kompenzacija

Može se uspostaviti, ali ne smije ovisiti o financijskoj situaciji institucije koja pohranjuje obvezni primjerak jer je on u načelu besplatan zato što služi javnom interesu, tj. očuvanju i raspoloživosti intelektualnog zapisa ekonomskih, društvenih, znanstvenih i obrazovnih aktivnosti nacije za buduće generacije.

3.7. Rok dostave

Treba biti što kraći nakon objavljivanja, od najmanje jednog do najviše četiri tjedna.

4. Usporedba hrvatskog modela s međunarodnim smjernicama

Cjelokupan zakonodavan model obveznog primjerka Republike Hrvatske sadržan je u *Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti* iz 2019. godine u člancima 37–41 i *Pravilniku o obveznom primjerku* iz 2020. godine. U tablici 2 daje se usporedba hrvatskog modela i međunarodnih smjernica po tematskim područjima smjernica za pravni okvir nacionalnog modela obveznog primjerka: osnovni principi, zakonodavstvo, porijeklo publikacije, obuhvatnost, deponent, skrbitelj, broj primjeraka i rok dostave. Za svako je navedeno područje analizirana sukladnost sa smjernicama, bilo da se nalazi u Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti i/ili Pravilniku o obveznom primjerku te odredbe koje nisu spomenute.

Tablica 2. Usporedba hrvatskog zakonodavnog okvira s međunarodnim smjernicama

Područje smjernica	Međunarodne smjernice	Hrvatski model	
		Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti	Pravilnik o obveznom primjerku
Osnovni principi	Zakonska obveza	+	-
	Nacionalna zbirka – javna imovina	-	+
	Odgovornost prikupljanja	+	+
	Predmet obveznog primjerka	+	+/-
	Pristup u prostorijama knjižnica i MKP*		+
	Reprodukcija		
Zakonodavstvo	Zakon	+	
	Podzakonski akti		+
	Kaznene odredbe	+	

Područje smjernica	Međunarodne smjernice	Hrvatski model	
Elementi	Porijeklo publikacije Sveobuhvatnost Deponent Skrbitelj Broj primjeraka Kompenzacija Rok deponiranja	+	+
Porijeklo publikacije	Mjesto izdavanja Nacionalna produkcija Nakladnik Mrežne publikacije Objava u inozemstvu	+	+
Obuhvatnost	Sve vrste nositelja informacija neovisno o formatu Neutralno na sadržaj	+	+
Deponent	Organizacija ili pojedinac odgovoran za objavljivanje/ proizvodnju i osiguranje raspoloživosti dokumenata Izdavači/proizvođači mrežnog materijala	+	+
Skrbitelj	Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu Sveučilišna knjižnica u Splitu Knjižnice u sustavu obveznog primjerka	+	+
Broj primjeraka	Najmanje 2 primjerka	+	+
Kompenzacija	Obvezni primjerak je besplatan	+	
Rok dostave	Najmanje 1, najviše 4 tjedna	+	

*Usluga međuknjižnične posudbe

Analiza podataka prikazanih u tablici 2 pokazuje visok stupanj ujednačenosti zakonskih odredbi o obveznom primjerku s međunarodnim smjernicama. Taj

podatak i ne čudi s obzirom na to da je i usporedba modela obveznog primjerka Zakona o knjižnicama iz 1997. godine s međunarodnim smjernicama pokazala isto visok stupanj ujednačenosti. Povod analizi od strane izdavača bilo je preispitivanje propisanog broja od devet primjeraka te potreba izrade novog modela obveznog primjerka.⁵⁸ Analiza je pokazala da su odredbe o obvezama deponenata u skladu s međunarodnim smjernicama, a broj primjeraka sličan praksi zapadno-europskih zemalja. Tomljanović ističe „da je osnovni problem hrvatskog modela njegova nedorečenost, odnosno činjenica da njime nije obuhvaćen cijeli niz elemenata koji bi model morao sadržavati, a da bi bio uspješan“.⁵⁹ Svrha obveznog primjerka, njegovo financiranje i sufinanciranje javnim sredstvima, odgovornost knjižnica u sustavu za očuvanje materijala te osiguravanje pristupa ključni su pitanja za ostvarivanje nacionalne institucije obveznog primjerka kao djela svjetske kulturne pisane (objavljene) baštine.

5. Zaključak

Novopostavljeni model ugradio je sve formalne i sadržajne elemente *Smjernica* u sustav, a odstupanja zakonskih odredbi od međunarodnih smjernica pokazuju sljedeće: nacionalna zbirka nije eksplicitno navedena kao javna imovina (iako se to samo po sebi i razumije); nije osigurana usluga međuknjižnične posudbe koja bi korisnicima osigurala pristup građi nacionalne produkcije izvan sustava – građa dobivena obveznim primjerkom može se koristiti isključivo u prostorima knjižnica. Nije istaknuta niti potreba suradnje i sinergije svih dionika modela, dakle i onih koji daju i onih koji primaju u cilju izbjegavanja zakonske prisile, a posebice i koje benefite ostvaruju nositelji obveze dostave, odnosno nakladnici. Model se prema vrsti građe nije postavio dovoljno široko jer nije uključio ni obvezu deponiranja emitiranog radijskog i televizijskog materijala, što nije problem danas, ali bi se „uskoro“ mogao pojaviti.

Novi model sustava obveznog primjerka počeo se primjenjivati 13. lipnja 2020. te se nakon njegovog usustavljenja na temelju prakse mogu u budućnosti očekivati i novi zadaci za stručno osoblje i zakonodavca (kvalitativno i kvantitativno proučavanje i analiza građe obveznog primjerka) u cilju njegovog daljnjeg unaprjeđenja, kako bi se osigurali svi potrebni resursi za očuvanje te istraživanje, proučavanje i poučavanje nacionalne objavljene baštine s nadom da se nikada neće postaviti pitanje *Zašto su izgubljene...*⁶⁰

---

⁵⁸ Tomljanović S. Međunarodne smjernice i model obveznog primjerka Republike Hrvatske. [citirano: 2020-07-12] Dostupno na: <http://signatura.svkri.hr/repository/other/lectures/EAGA000006.pdf>.

⁵⁹ Isto.

⁶⁰ Hameršak, M. Zašto su izgubljene prve hrvatske slikovnice? Dječja književnost između knjige i igračke. // *Etnološka istraživanja* 18/19(2014), str. 57-75.

LITERATURA

- Aparac-Gazivoda, T.; Z. Keglević; M. Žugčić. Dostupnost obveznog primjerka u općeznanstvenim bibliotekama u SR Hrvatskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 28, 1-4(1985), 11-20.
- Aparac-Gazivoda, T. Obvezni primjerak u suvremenom knjižničarstvu. // Knjižničarstvo 1,1(1997), 17-34.
- Avalon, S.; M. Mišetić; N. Raos. Uloga obveznog primjerka u očuvanju identiteta malih naroda. // Očuvanje identiteta malih naroda u Europskoj Uniji: pozicija i uloga knjižnica : zbornik radova: interdisciplinarni stručni skup : Gradska knjižnica Marka Marulića, Split, 15.12. 2014. / [organizator Gradska knjižnica Marka Marulića]: uredile Katarina Krolo Žužul; Maruška Nardelli; Ivana Salvador; Snježana Buczkowska. Split: Gradska knjižnica Marka Marulića, 2015. Str. 116-134.
- Blažeković, T. Naučna biblioteka u Rijeci. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 3, 1-4(1954), 1-15.
- Council of Europe. EBLIDA guidelines on library legislation and policy in Europe. Strasbourg: Council of Europe/EBLIDA, 2000. [citirano: 2020-07-17]. Dostupno na: <http://www.eblida.org/Documents/Council-of-Europe-EBLIDA-Guidelines-on-Library-Legislation-and-Policy-in-Europe.pdf>
- Digitalne zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. [citirano: 2020-08-26]. Dostupno na: <https://digitalna.nsk.hr/pb/>.
- Hameršak, M. Zašto su izgubljene prve hrvatske slikovnice? Dječja književnost između knjige i igračke. // Etnološka istraživanja 18/19(2014), 57-75.
- Hebrang-Grgić, I. Zakoni o tisku u Hrvatskoj od 1945. do danas. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 43, 3(2000), 117-134.
- Hergešić, B. Obavezni primjerak: povlastica ili dužnost. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 13, 3-4(1966), 97-107.
- Holub, K.; I. Rudomino. A decade of web archiving in the National and University Library in Zagreb. // IFLA WLIC 2015. [citirano:2020-07-26]. Dostupno na: <http://library.ifla.org/1092/1/090-holub-en.pdf>.
- Holub, K.; I. Rudomino. Nakladnici mrežnih publikacija i digitalni arhiv hrvatskih mrežnih publikacija: istraživanje. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 3(2011), 68-78.
- Hrvatski arhiv weba. Kriteriji odabira za katalogizaciju i arhiviranje. [citirano: 2020-07-27]. Dostupno na: <https://haw.nsk.hr/kriteriji-odabira/>.
- Hrvatska enciklopedija. Obvezni primjerak. [citirano: 2020-04-03]. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44660>.
- IFLA. Legal deposit. [citirano: 2020-06-23]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/book/export/html/8302>.

- IFLA Statement on legal deposit (2011.) [citirano: 2020-06-17]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/publications/ifla-statement-on-legal-deposit-2011#:~:text=Legal%20deposit%20supports%20preservation%2C%20contributing,of%20a%20nation's%20documentary%20heritage.&text=Legal%20deposit%20should%20not%20be,be%20borne%20by%20the%20depositor>.
- Katalenac, D. Od privilegije posjedovanja do obveze dostupnosti: obvezni primjerak Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek – 1961.–1996. // *Knjižničarstvo* 1,1(1997), 52-63.
- Kovačević Šubić, I. Kontrola i zabrana oporbenog političkog tiska 1921. –1929. // *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, 48, 1(2016), 329-351.
- Lariviere, J. Guidelines for legal deposit legislation. UNESCO: Paris, 2000. [citirano: 2020-06-17]. Dostupno na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000121413>.
- Line, M. B. What exactly is a National Collection? // *Alexandria* 10,1(1998), 1-2.
- Lunn, J. Guidelines for legal deposit legislation. Paris: General Information Programme and UNISIST, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 1981.
- Mitrović, J. Bibliotečki obvezni primjerak u Napoleonovim ilirskim provincijama. // *Bibliotekar* 17, 1-2(1965), 449-451.
- Mudri-Škunca, V. Novi zakon o bibliotečnoj djelatnosti i bibliotekama. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 19, 1-4(1973), 1-6.
- Murati, T. Hrvatska knjiga u: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu 1607.–2007. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2007.
- Naredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRJ. // *Službeni list FNRJ* 5, 109 (1949), 1531-1532.
- Odluka o obaveznom dostavljanju štampanih stvari na području Jugoslavije. // *Službeni list DFJ* 1, 4(1945), 42-43.
- Pravilnik o obaveznom primjerku. // *Narodne novine* 66, 1318(2020). [citirano: 2020-10-07]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_06_66_1318.html.
- Pravilnik o postupanju s građom koja pristiže kao obvezni primjerak u Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu. [Interni dokument]. [citirano: 2020-07-26]. Dostupno: <http://intranet-nsk/wp-content/uploads/2017/06/Pravilnik-o-postupanju-s-gra%C4%91om-koja-pristi%C5%BEE-kao-OP-u-NSK.pdf>.
- Rojnić, M. Nacionalna i sveučilišna biblioteka. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1974.
- Sečić, D. Kraljevska sveučilišna knjižnica u Zagrebu: razvoj i djelovanje srednjoeuropske knjižnice od 1874. do 1918. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica; Lokve: Benja, 2007.

- Stipanov, J. Stanje, problemi i perspektive obveznog primjerka u Hrvatskoj. // Knjižničarstvo 1, 1(1997), 35-51.
- Stipčević, A. Obvezni primjerak između kulture i cenzure. // Knjižničarstvo 1, 1(1997), 9-16.
- Tomljanović, S. Međunarodne smjernice i model obveznog primjerka Republike Hrvatske. [citirano: 2020-07-12] Dostupno na: <http://signatura.svkri.hr/repository/other/lectures/EAGA000006.pdf>.
- UNESCO. [citirano: 2020-06-23]. Dostupno na: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/resources/publications-and-communication-materials/publications/full-list/guidelines-for-legal-deposit-legislation/>.
- Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari. // Službeni list FNRJ 9, 27 (1953), 264-265.
- Verona, E. Prilog povijesti obveznog primjerka u Hrvatskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 25,1-4(1981), 217-236.
- Vrbanc, T. Obvezni primjerak mrežnih publikacija: hrvatska legislativa i metoda arhiviranja. // 1. međunarodna znanstvena konferencija „The Future of Information Sciences; INFuture2007-Digital Information and Heritage. Zagreb, 7.-9. studenoga 2007. [citirano: 2020-08-26]. Dostupno na: <https://infoz.ffzg.hr/INFuture/2007/PDF/3-03%20Vrbanc,%20Tomica,%20Obvezni%20primjerak%20mreznih%20publikacija.pdf>
- Zakon o bibliotekama. // Narodne novine 16, 49 (1960), 358-363.
- Zakon o bibliotečnoj djelatnosti i bibliotekama. // Narodne novine 29, 25(1973), 433-439.
- Zakon o javnom informiranju. // Narodne novine 22, 490 (1992). [citirano: 2020-07-17]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1992_04_22_490.html.
- Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105, 1616(1997). [citirano: 2020-07-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_10_105_1616.html
- Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. // Narodne novine 17, 356(2019). [citirano: 2020-07-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_17_356.html.